

Конституційне право

Конституція України містить положення про те, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека в Україні визначені як вища соціальна цінність, а права і свободи людини та їхня гарантія визначають сенс і спрямування діяльності держави. Затвердження і забезпечення прав та свобод людини є головним обов'язком держави. (ст. 3 Конституції України).

Права і свободи людини і громадянина, закріплені у **II Розділі Конституції України «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина»**

Поняття прав людини і прав громадянина

Основні права людини — гарантована законом міра свободи (можливості) особи, яка відповідно до досягнутого рівня еволюції людства в змозі забезпечити її існування і розвиток та закріплена у вигляді міжнародного стандарту як загальна і рівна для усіх людей.

Ці права невід'ємні, інакше кажучи, заборонено будь-яке посягання на ці права.

Можуть бути обмежені лише в тій мірі, в якій це необхідно для захисту прав іншої людини.

Права людини невідчужувані

Належать кожному індивіду, незалежно від належності до громадянства тієї або іншої країни, расової або національної приналежності.

Кожна людина є носієм природних, породжених самою природою людини, прав.

Ознаки основних прав людини:

1) можливості (свободи) людини діяти певним чином або утримуватися від певних дій, спрямовані на задоволення потреб, без яких вона не в змозі нормально існувати і розвиватися;

2) можливості, що обумовлені біосоціальною сутністю людини, належать їй від народження і не потребують «дозволу» з боку кого б там не було, у тому числі держави. Вони не можуть бути «відібрані» за свавіллям влади держави, оскільки не «дані» нею. Це природні невідчужувані права;

3) можливості, які не обмежені територією держави (позатериторіальні) і не залежать від національної належності людини (наднаціональні): вони належать їй вже в силу того, що вона є людиною. Вони походять від природи людини і покликані формувати та підтримувати в людині почуття власної гідності, її індивідуальність;

4) можливості, що є залежними (у плані здійснення) від можливостей суспільства — рівня його економічного, політико-соціального, духовно-культурного розвитку. Зрозуміло, що рівень розвитку суспільства не залишається незмінним, так само, як і потреби самої людини;

5) можливості, що мають правовий характер, оскільки внесеш до законодавчих актів, які створені в межах держави і на міжнародному рівні. Визнання, дотримання, охорона і захист державами (у результаті угод) основних прав людини, закріплених на міжнародному рівні, є свідченням про те, що вони стали не лише об'єктом міжнародного регулювання, але й міжнародними стандартами.

Зміст і обсяг основних прав людини визначаються сукупністю таких соціальних чинників:

інтерес людини, справедливо збалансований з інтересами, суспільства;

мораль суспільства, що переважає у даний період;

мета прав людини і відповідність цим правам засобів, використовуваних державою (реалізація, забезпечення та обмеження прав).

Відповідно до Конституції України **основне право громадянина** - це його можливість здійснювати певні дії для задоволення своїх життєво важливих матеріальних і духовних інтересів, установлених державою і закріплених у Конституції та інших нормативно-правових актах.

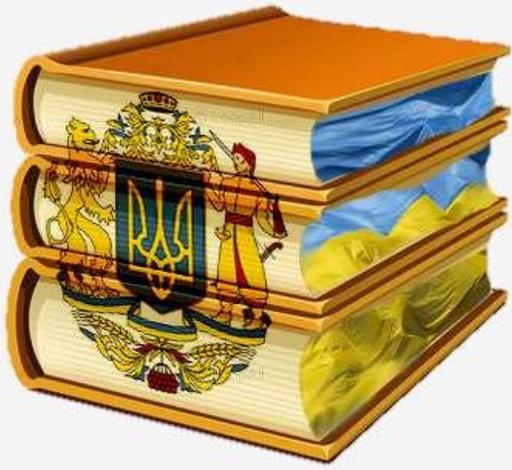
Визнання і захист прав людини і громадянина - головний обов'язок держави. Держава жодною мірою не наділяє індивіда правами, вона лише повинна визнати їх існування.

Прийнявши Конституцію, Українська держава визнала і узяла під свій захист невід'ємні, невідчужувані права людини.

Права людини і права громадянина є тісно взаємозалежними, однак не тотожними поняттями. Громадянин — людина, яка законом визнається юридичне належною даній державі. Якщо права людини закріплені в міжнародно-правових актах, то права громадянина — у конституції певної держави.

Відмінності між правами людини і громадянина

Права людини	Права громадянина
Позатериторіальні - існують незалежно від державного визнання, закріплення в законі і поза зв'язком їх носія з конкретною державою.	Територіальні - передбачають наявність громадянства, тобто особливий зв'язок людини і держави
Загальносоціальні - належать людині через факт народження як природні, невідчужувані права, тобто не завжди виступають як юридичні категорії (апатриди, біженці не мають статусу громадянства, але мають права людини).	Спеціально-соціальні (юридичні) - закріплюються в законодавстві і перебувають під захистом держави, громадянином якої є дана особа.
- реалізація здійснюється у сфері будь-якого громадянського суспільства, де б не знаходилася людина.	- реалізація охоплює сферу відносин індивіда з певною державою.

Права людини і права громадянина —
близькі поняття, в ідеалі повинні
збігатися, оскільки:

здійснення прав людини
визначається головним
чином забезпеченістю з
боку держави.

громадянство —
основний канал, через
який відбувається
здійснення прав людини.

Взаємозв'язок прав людини і прав громадянина підкреслюється тим, що вони у ряді випадків закріплювалися в одному нормативно-правовому акті, наприклад, у розділі II «Права, свободи і обов'язки людини і громадянина» Конституції України 1996 р.

Позитивні і негативні права

Позитивні права

- Свобода - відсутність примусу, свобода вибору, утворювана державою;
- Позитивні права фіксують права індивіда на поліпшення свого становища і підвищення культурного статусу, забезпечувані державою;
- До них належать: право на освіту, на інтелектуальну власність, на сприятливе довкілля, на охорону здоров'я і медичну допомогу, на гідне життя тощо.

Негативні права

- Свобода розуміється як відсутність примусу, обмежень відносно до особи, у тому числі й з боку держави;
- З'явилися історично раніше і розвивалися як група прав на незалежність від влади (свобода віросповідання; право на особисту свободу; на придбання і недоторканність приватної власності; свобода пересування по території усієї держави; свобода слова і свобода думки; право на недоторканність житла).

Класифікація основних прав

У Конституції України (переважно в розділі II)
визначено такі групи основних прав:

Особисті права і свободи - це права у сфері особистого життя і особистої безпеки, вони торкаються індивідуального, приватного життя людини. Конституція закріплює наступні особисті права і свободи людини:

право на життя (ст. 27)

право на свободу і особисту недоторканність,
(ст. 29)

право на недоторканність житла(ст.30)

право на таємницю листування, телефонних переговорів, телеграфної і іншої кореспонденції
(ст. 31)

право на невтручання в особисте життя (ст. 32)

право на свободу пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно покидати територію України (ст. 33)

право на свободу свіпправо направляти індивідуальне або колективне письмове звернення, або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, до посадових і службових осіб цих органів(ст. 40)

право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань (ст. 34)

право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або іншим чином - по своєму вибору(ст.34)

право на свободу світогляду і віросповідання (ст. 35)

Політичні права — можливості (свободи) громадянина активно брати участь в управлінні державою та у громадському житті, впливати на діяльність різних державних органів, а також громадських організацій політичної спрямованості.

право на свободу об'єднання у політичні та громадські об'єднання (ст. 36)

право на утворення і діяльність політичних партій та громадських організацій (ст. 37)

право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському референдумі, обирати і бути обраним до органів державної влади та органів місцевого самоврядування (ст. 38)

право збиратися мирно, проводити збори, мітинги, походи та демонстрації (ст. 39)

Економічні права —

можливості (свободи) людини і громадянина розпоряджатися предметами споживання і основними чинниками господарської діяльності.

право на володіти, користуватися та розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальною, творчої діяльності (ст. 41)

право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом (ст. 42)

право на працю (ст. 43)

Соціальні права — можливості (свободи) особи та громадянина вільно розпоряджатися своєю робочою силою, використовувати її самостійно або за трудовим договором, тобто право на вільну працю (вибір виду діяльності, безпечні умови праці, гарантовані мінімальні розміри її оплати тощо), право на соціальне забезпечення, відпочинок, освіту, гідний рівень життя та ін.

право на соціальний захист (ст. 46)

право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї (ст. 48)

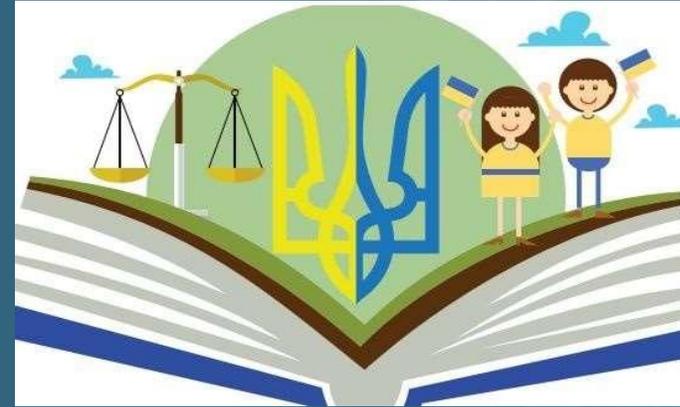
право на житло (ст. 47)

право на працю (ст. 43)

право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування

право на страйк (ст. 44)

Культурні права — можливості (свободи) збереження та розвитку національної самобутності людини, доступу до духовних досягнень людства, їх засвоєння, використання та участі у подальшому їх розвитку.

право на освіту (ст. 53)

свобода літературної, художньої, наукової та технічної творчості (ст. 54)

право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності (ст, 54)

До **громадянських прав** людини і громадянина зазвичай відносять можливості людини, необхідні для забезпечення її фізичної і морально-психологічної (духовної) індивідуальності.

До них належить, зокрема

забезпечення особистої недоторканості людини (ст. 29)

недоторканість житла (ст. 30)

право на достатній життєвий рівень (ст. 48)

захист прав та свобод людини судом (ст. 55)

право на правову допомогу (ст. 59)

принцип презумпції невинності (ст. 62)

право на повагу гідності (ст. 28)

праву захисту своїх прав та обов'язків (ст. 57)

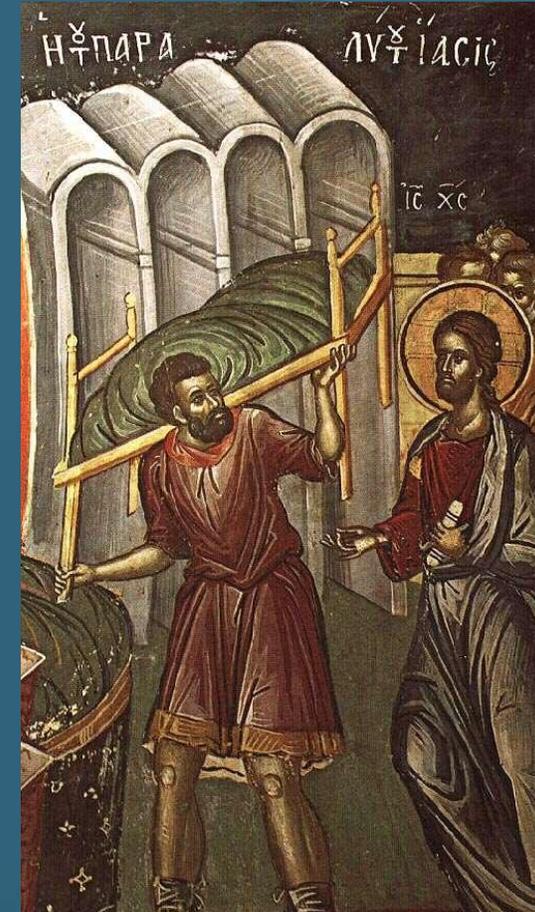
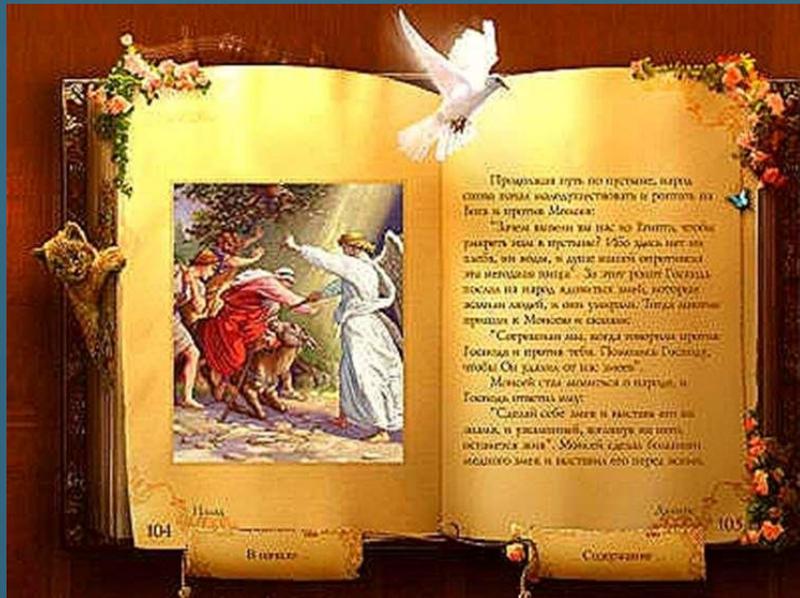
праву невиконання незаконних розпоряджень та наказів (ст. 60)

право підсудного на захист (ст. 63)

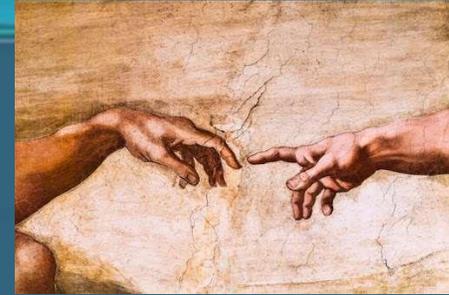
Еволюція прав і свобод

Історія ідеї прав людини бере свої витoki в давнині.

Вже в Біблії містяться положення про цінність і недоторканність людського життя, рівності людей.

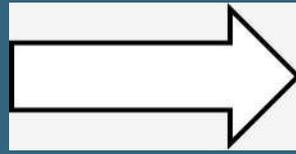
В античних державах і країнах Давнього Сходу обґрунтовувалася рівність людей однаковими природними умовами їхнього походження з Космосу, «неба». У подальшому розвитку — визнання рівності усіх людей перед законом.

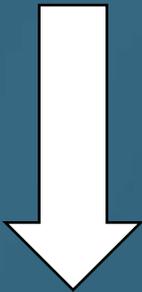
Ідеї прав і свобод існували впродовж майже всієї історії людства. Концепція права існувала в історичних культурах, стародавні філософи, такі як Аристотель, писали про права громадян на власність та участь у громадських справах.

Активність у розвитку ідеї про права людини припадає на епоху Відродження і Просвіти. У XVII—XVIII ст. ця ідея відбивається у теорії природного (природженого) права, яка дозволила оцінювати з позицій справедливості діюче в державі позитивне право, проводити його перетворення в напрямку гуманізму і свободи.

Ідея прав людини, заснована на теорії природного (природженого) права, знаходить втілення в нормативних актах держав Європи і світу.

Американська Декларація незалежності 1776 р. висловила фундаментальний принцип, на якому заснована демократична форма правління: **«Ми вважаємо самоочевидною істиною, що всі люди створені рівними, що вони наділені Творцем певними невід'ємними правами, серед яких право на життя, свободу та прагнення до щастя».**

Французька Декларація прав людини і громадянина 26 серпня 1798 р. виклала **«природні, невідчужувані і священні права людини»**: особиста свобода, власність, безпека і опір гнобленню; необмеженість сфери вияву свободи людини й обмеженість сфери дії державної влади; притягнення до кримінальної відповідальності лише на підставі закону (немає злочину, не вказаного в законі; немає покарання, не вказаного в законі), презумпція невинності, свобода поглядів, думки, слова та преси, яка захищається «погрозою відповідальності за зловживання цією свободою»

Цю ідею пестували, відстоювали, збагачували, поглиблювали, боролися за її реальне втілення в життя видатні мислителі України: **П. Орлик, Т. Шевченко, М. Драгоманов, І. Франко, Леся Українка, М. Грушевський, О. Кістяківський та ін.**

Вже в проекті Конституції П. Орлика (1710 р.) декларується ідея «виправлення та підйому своїх природжених прав і вільностей», відновлення «усілякого природного права і рівності». Т. Шевченко в поемах оспівував свободу трудящої людини. Правознавець О. Кістяківський наголошував на необхідності обмеження державної влади «невід'ємними, непорушними, недоторканими, невідчужуваними правами людини», найважливішим із яких називав право на гідне існування.

У **XX ст.** під тиском численних рухів відбулися глибокі соціальні зміни, в тому числі в царині, що належить до прав людини:

- профспілки добилися затвердження законів, що гарантували робітникам право на страйк
- встановили мінімальні вимоги до умов і тривалості праці
- добилися заборони або законодавчого регулювання дитячої праці
- рух за права жінок добився однакового права голосу для представників усіх статей

«Покоління» основних прав і свобод

Права людини не є застиглими поняттями, вони розвиваються та збагачуються — еволюціонують разом із людиною, державою, науковим і технічним прогресом.

За часом офіційного визнання на національному та міжнародному рівнях права людини зазвичай поділяють на:

*права першого
покоління*

права другого покоління

*права третього
покоління*

Перше покоління прав людини

Перше покоління прав людини - невідчужувані особисті (громадянські) і політичні права.
Виникли в епоху буржуазних революцій.

Перше покоління
прав

*право
громадянина на
свободу думки,
совісті та
релігії*

*на участь у
здійсненні
державних
справ*

*на рівність
перед законом*

*право на
життя,
свободу і
безпеку особи*

*право на
свободу від
довільного
арешту,
затримання
або вигнання*

*право на
гласний розгляд
справи
незалежним і
неупередженим
судом*

Особисті і політичні права набули юридичної форми спочатку в актах конституційного національного права, а незабаром і в актах міжнародного права.

Перше покоління прав людини є основою індивідуальної свободи і кваліфікується як система негативних прав, що зобов'язують державу утримуватися від втручання в сфери, врегульовані цими правами.

Теоретично ці права почали формуватися протягом сімнадцятого та вісімнадцятого століть, а в їх основі лежали, головним чином, політичні міркування. Люди поступово стали визнавати, що існують такі речі, які всемогутня держава робити не може, і що народ повинен мати певний вплив на ті політичні процеси, наслідки яких позначаються на ньому. Двома центральними ідеями були **ідея особистої свободи** та **ідея захисту особи від державного свавілля**.

Під час «холодної війни» країни радянського блоку було піддано нищівній критиці за нехтування політичними та цивільними правами. У відповідь ці країни критикували західні демократії за нехтування основними соціальними та економічними правами. Цей факт ілюструє як права людини зневажаються політиками.

Друге покоління прав людини

Друге покоління прав людини — поглиблення особистих (громадянських) і розвиток соціально-економічних і культурних прав (право на працю, відпочинок, соціальне забезпечення, медичну допомогу та ін.) — сформувалося в процесі боротьби народів за поліпшення свого економічного становища та підвищення культурного статусу. Ці вимоги виникли після Першої світової війни, а вплинули на демократизацію і соціалізацію конституційного права країн світу та міжнародне право після Другої світової війни, коли завдяки бурхливому розвитку виробництва склалися реальні передумови для задоволення соціальних потреб громадян.

Ці права стосуються того, як люди спільно живуть і працюють, а також їх основних життєвих потреб. Вони засновані на ідеях рівності і гарантованого доступу до основних соціальних і економічних благ, послуг і можливостей. Ці права стали набувати все більшого міжнародного визнання внаслідок виникнення робітничого класу на початковому етапі індустріалізації, що призвело до появи нових вимог і нових уявлень про гідне життя.

Люди усвідомили, що людська гідність потребує більшого, ніж просто невтручання держави, як передбачається цивільними і політичними правами.

Друге покоління прав людини називають ще системою позитивних прав. Вони не можуть реалізуватися без організаційної, координуючої та інших форм діяльності держави, спрямованих на їх забезпечення.

Друге покоління прав

*право на
власність*

*право на
працю*

*право на
сприятли
ві умови
праці*

*право на
відпочино
к*

*право на
охорону
здоров'я й
медичну
допомогу*

*право на
освіту*

*право на
соціальне
забезпечен
ня*

Третє покоління прав

Третє покоління прав людини можна назвати солідарними (колективними), тобто правами всього людства — правами людини і правами народів.

Право на мир

На безпеку

На незалежність

На здорове навколишнє середовище

На соціальний і економічний розвиток як людини, так і людства у цілому.

Йдеться про ті права особи, які не пов'язані з її особистим статусом, а диктуються належністю до якоїсь спільності (асоціації), тобто є солідарними (колективними), у яких правам особи відведене головне місце (право на солідарність, право на міжнародне спілкування та ін.).

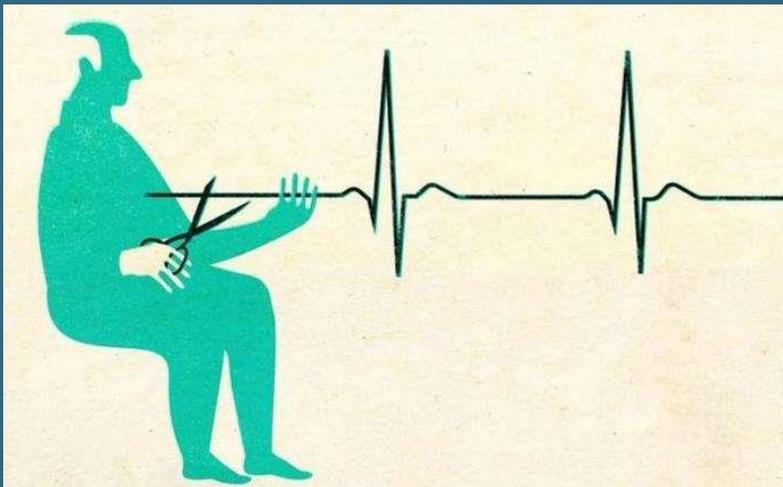
Становлення третього покоління прав людини (права людини — частина прав людства) пов'язано з національно-визвольним рухом країн, що розвиваються, а також із загостренням глобальних світових проблем після Другої світової війни.

Міжнародне визнання прав людини стало орієнтиром для розвитку всього людства в напрямку створення співтовариства правових держав. Між двома першими та третім поколіннями прав людини є взаємозалежність, здійснювана через принцип: реалізація колективних прав не повинна обмежувати права і свободи особи.

Становлення четвертого покоління

- У ХХІ ст. можна говорити про становлення четвертого покоління прав людини, котре пов'язане з науковими відкриттями в галузі мікробіології, медицини, генетики тощо. Ці права є результатом втручання у психофізіологічну сферу життя людини (наприклад, право людини на штучну смерть (евтаназію); право жінки на штучне запліднення і виношування дитини для іншої сім'ї, вирощування органів людини з її стовбурових клітин та ін.), яке, однак, не є безмежним (заборона клонування людини та встановлення інших правових меж).

До переліку прав людини (4-го покоління) можна включити:

Зміну статі;

Трансплантацію органів;

Клонування;

Одностатеві шлюби;

Використання віртуальної реальності;

Штучне запліднення;

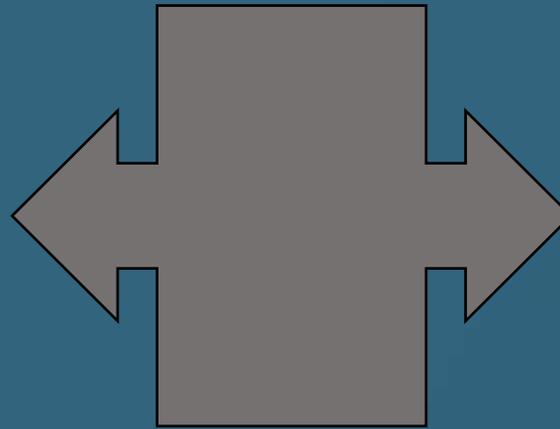
Евтаназію;

Вільну від дитини сім'ю («чайлд-фрі») тощо.

Суб'єкти конституційних прав і свобод

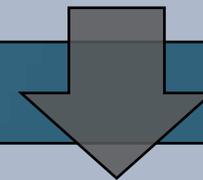
Суб'єктами конституційних прав з одного боку є людина і громадянин, а з іншого - держава.

Людина, та саме громадянин, як суб'єкт конституційних прав і свобод є носієм цих прав і свобод. Її обов'язок заключається у тому, що вона має не порушувати права **інших** осіб.

Українська держава, в свою чергу, виступає **гарантом**, тобто бере на себе виключні конституційні обов'язки дбати про людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпеку (ч. 1 ст. 3 Конституції); утверджує і забезпечує права і свободи людини та відповідає перед людиною за свою діяльність (ч. 2 ст. 3 Конституції) тощо.

Права людини належать **кожному індивіду**, незалежно від належності до громадянства тієї або іншої країни, расової або національної приналежності. Кожна людина є носієм природних, породжених самою природою людини, прав.

Визнання і захист прав людини - **головний обов'язок держави**. Держава жодною мірою не наділяє індивіда правами, вона лише повинна визнати їх існування. Приймавши Конституцію, Українська держава визнала і узяла під свій захист невід'ємні, невідчужувані права людини.

Я — українець. Є у мене право
На рідну мову та свою державу,
На гордий прапор золотисто-синій,
На щастя жити у такій країні.

Я — українець. Право знати маю
Про тих, кого героями вважаю,
Що людство рятували від руїни, —
Синів і дочок, гідних України.

Я — українець. Хочу право мати
Завжди усе, що думаю, казати,
На незалежну та міцну державу,
На все, що гарантовано по праву.

Я — українець. І моє це право
Любити землю горду й величаву,
Та дух свободи набирати в груди.

Я — українець. Був ним, є, і буду!

ВИВЧАТИ
ПРИЙМАТИ
ВІДСТОЮВАТИ

Додержання прав
людини в умовах
надзвичайного та
воєнного та стану

LEARN
EMBRACE
UPHOLD

ПРАВА **HUMAN**
ЛЮДИНИ **RIGHTS**

Воєнний стан

Передбачає надання

органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування

Повноважень для

відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності

обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб, (тимчасове, зумовлене загрозою)

Кожному гарантується недоторканність житла (ст.30)

Кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції (ст.31)

Ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя ...(ст.32)

свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України (ст.33)

право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань (ст.34)

брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними (ст.38)

«...збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації...»(ст.39)

володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності (ст.41)

право на підприємницьку діяльність (ст.42)

право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується (ст.43)

«...право на страйк для захисту своїх економічних і соціальних інтересів...»(ст.44)

право на освіту (ст.53)

Кожному гарантується недоторканність житла (ст.30)

ПОРЯДОК перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян під час забезпечення заходів правового режиму воєнного стану Постанова КМУ (29.12.2021 р.)

Уповноважена особа може проникнути до житла чи іншого володіння особи без вмотивованого рішення суду лише в невідкладних випадках, пов'язаних із

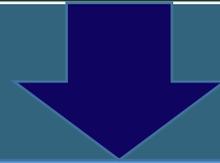
рятуванням життя людей та цінного майна під час надзвичайних ситуацій

переслідуванням осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення

припиненням злочину, що загрожує життю осіб, які перебувають в житлі або іншому володінні особи

володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю (ст.41)

«Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану Закон України від 17.05.2012

право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань (ст.34)

Глорифікація (з 03.05.2022 р.)

вихваляння, звеличення, славлення, прославлення дій та/або бездіяльності осіб...

- які здійснювали або здійснюють збройну агресію проти України,
- представників збройних формувань Російської Федерації,
- незаконних збройних формувань, банд, найманців, створених та/або підпорядкованих, та/або керованих, та/або фінансованих Російською Федерацією,
- представників окупаційної адміністрації Російської Федерації, які відповідальні за управління тимчасово окупованими територіями України,
- представників підконтрольних Російській Федерації самопроголошених органів, які узурпували виконання владних функцій на тимчасово окупованих територіях України, у тому числі шляхом їх визначення як "повстанці", "ополченці", "ввічливі люди" тощо;

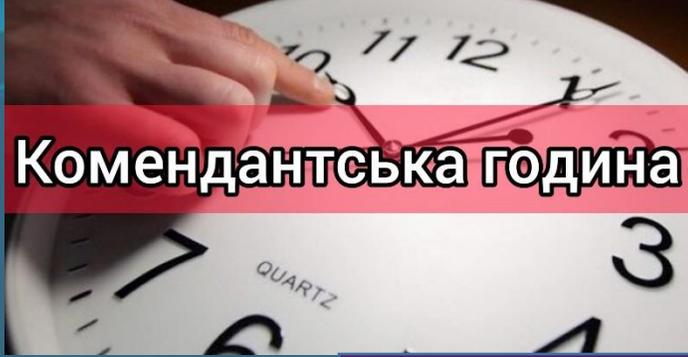
свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України (ст.33)

Нормативна основа

Порядок здійснення заходів під час запровадження комендантської години та встановлення спеціального режиму світломаскування в окремих місцевостях, де введено воєнний стан Постанова КМУ від 08.07.2020 р.

Про затвердження Правил перетинання державного кордону громадянами України
Постанова КМУ від 27.01.1995

- Про затвердження Порядку проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій Постанова КМУ від 30.10.2013
- Про затвердження Порядку проведення обов'язкової евакуації окремих категорій населення в разі введення правового режиму воєнного стану» Постанова КМУ від 07.11.2018
- Про утворення Координаційного штабу з питань проведення обов'язкової евакуації населення в умовах воєнного стану» Постанова КМУ від 29.07.2022
- Про тимчасове переміщення (евакуацію) дітей та осіб, які проживають або зараховані до закладів різних типів, форм власності та підпорядкування на цілодобове перебування, та їх повернення» Постанова КМУ від 01.06.2023

Комендантська година

це заборона перебування у певний період доби на вулицях та в інших громадських місцях без спеціально виданих перепусток і посвідчень

Патрулям на території, де запроваджено комендантську годину та встановлено спеціальний режим світломаскування надано право

затримувати і доставляти в спец органи або підрозділи Національної поліції;

перевіряти в осіб документи, і т.д,

а в разі їх відсутності

затримувати відповідних осіб та доставляти органи або підрозділи Національної поліції

проводити огляд речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, які ними перевозяться;

Уповноважена особа має право вимагати в особи пред'явлення нею документів...

якщо особа має зовнішні ознаки, схожі на ознаки особи, яка перебуває в розшуку, або безвісно зниклої особи

якщо в особи є зброя, боєприпаси, наркотичні засоби та інші речі, обіг яких обмежений або заборонений

якщо існує достатньо підстав вважати, що особа вчинила або має намір вчинити правопорушення

якщо особа перебуває в місці вчинення кримінального, адміністративного правопорушення або дорожньо-транспортної пригоди, іншої надзвичайної події

якщо особа перебуває на території чи об'єкті із спеціальним режимом

якщо зовнішні ознаки особи чи транспортного засобу дають достатні підстави вважати, що особа причетна до вчинення правопорушення,...

порушення особою відповідних заборон, введених на території, де запроваджено правовий режим воєнного стану

документи, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України

- паспорт громадянина України;
- паспорт громадянина України для виїзду за кордон;
- дипломатичний паспорт України;
- службовий паспорт України;
- посвідчення особи моряка;
- посвідчення члена екіпажу;
- посвідчення особи на повернення в Україну;
- тимчасове посвідчення громадянина України;

документи, що посвідчують особу та підтверджують її спеціальний статус

- посвідчення водія;
- посвідчення особи без громадянства для виїзду за кордон;
- посвідка на постійне проживання;
- посвідка на тимчасове проживання;
- картка мігранта;
- посвідчення біженця;
- проїзний документ біженця;
- посвідчення особи, яка потребує додаткового захисту;

Паспорт

Про Е-паспорт і е-паспорт для виїзду за кордон

Закон України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус» Стаття 14⁻¹.

формується за бажанням особи безкоштовно та використовуються на території України для посвідчення особи та підтвердження громадянства, надання адміністративних та інших послуг

пред'являються особою замість та без додаткового пред'явлення паспорта громадянина України, паспорта громадянина України для виїзду за кордон, документів (відомостей, даних) про реєстраційний номер облікової картки платника податків, про місце проживання

Е-паспорт і е-паспорт для виїзду за кордон не використовується у разі

1

перетинання державного кордону України, крім випадків необхідності підтвердження особи громадянина України при в'їзді в Україну

2

в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї

3

в'їзду, перебування, проживання або пересування у межах прикордонної смуги, виходу у територіальне море та внутрішні води України

входити (проникати) на територію... та у приміщення...

**під час припинення
кримінального правопорушення**

**в разі переслідування осіб, які
підозрюються у вчиненні злочину**

**якщо зволікання може створити реальну загрозу життю чи здоров'ю
осіб;**

використовувати із службовою метою засоби зв'язку і транспортні засоби, що належать особам (за їх згодою), для:

запобігання вчиненню кримінального правопорушення, переслідування та затримання осіб, що підозрюються у вчиненні злочину

для доставки до лікувальних закладів осіб, які потребують медичної допомоги

проїзду до місця злочину

застосовувати відповідно до законодавства заходи фізичного впливу, зброю і спеціальні засоби

Адміністративна відповідальність за незаконний перетин кордону українцями (204-1 КУпАП)

Адміністративна відповідальність передбачена у випадку спроби незаконного перетину кордону або при незаконному перетині, тобто проходження кордону поза пунктами пропуску (через ліс, ріку тощо),

штраф у розмірі від 3 400 до 8 500 гривень або адміністративний арешт до 15 діб

**Кримінальна відповідальність за незаконне
переправлення осіб через державний кордон України (ст.
332 КК)**

Незаконне переправлення осіб через державний кордон України підроблення документів, печаток, штампів та бланків, збут чи використання підроблених документів, печаток, штампів. Тобто, якщо для перетину кордону чоловіком були використані підроблені документи: паспорт, фіктивні довідки, підробленні висновки ВЛК про визнання непридатним тощо,

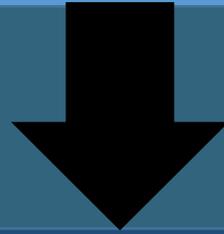
караються позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років

За пропозицію, обіцянку або надання неправомірної вигоди службовій особі. Якщо під час виїзду чоловік намагався підкупити прикордонника, то йому загрожує позбавлення волі. (ст.369)

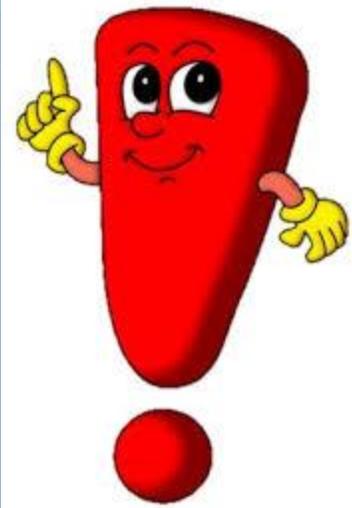

караються штрафом від однієї тисячі до чотирьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк від двох до чотирьох років, або позбавленням волі на той самий строк.

Ухилення від призову на військову службу під час мобілізації. Якщо у суді вдасться довести, що чоловік вчинив незаконний перетин кордону саме з метою ухилення від мобілізації, то його зможуть притягнути до відповідальності (за ст. 332 та 336 КК)

карається позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років.

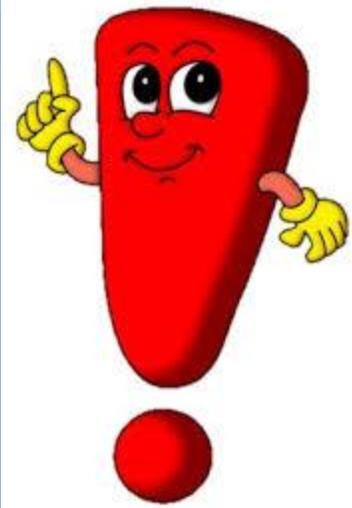
у жодному разі громадяни не можуть бути позбавлені чи обмежені

«...право мати рівні з іншими конституційні права і свободи...» (ст.24)

«...не можуть бути позбавлені громадянства і права змінити громадянство...» (ст.25)

невід'ємні права на життя; на повагу до гідності, на свободу та особисту недоторканність (у т.ч. **абсолютна заборона катування**) «.....» (ст.27, 28,29)

«.. право направляти звернення або особисто звертатися до органів державної влади та місцевого самоврядування» (ст.40)

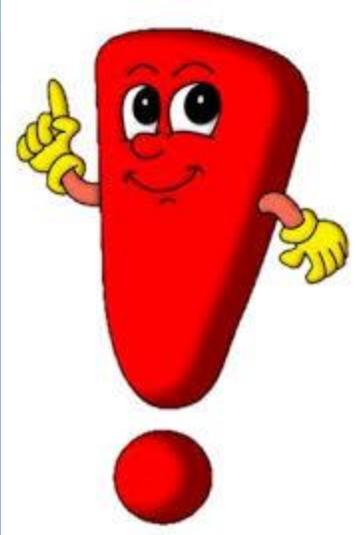
у жодному разі громадяни не можуть бути позбавлені чи обмежені

«...не можуть бути обмеженими право на житло...» (ст.47)

«...не можуть бути обмеженими право на житло, на шлюб і рівні права та обов'язки в шлюбі і сім'ї, рівність дітей у своїх правах...» (ст. 51, 52)

невід'ємні права на життя; на повагу до гідності, на свободу та особисту недоторканність (у т.ч. **абсолютна заборона катування**) «.....» (ст.27, 28,29)

«.. право на судовий захист» (ст.55)

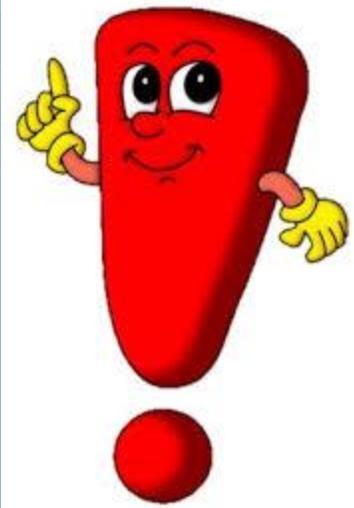
у жодному разі громадяни не можуть бути позбавлені чи обмежені

«...право на відшкодування коштами держави або органів місцевого самоврядування матеріальної і моральної шкоди, заподіяної незаконними рішеннями органів державної влади...» (ст.56)

«...право знати свої права і обов'язки...» (ст. 57)

«право на професійну правничу допомогу (ст.59)

«.. право не виконувати явно злочинні розпорядження або накази»
(ст.55)

- право не притягуватися двічі до юридичної відповідальності одного виду за одне і те ж правопорушення;
- презумпція невинуватості;
- право не доводити свою невинуватість у вчиненні злочину;
- право на те, що обвинувачення не буде ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом, а також на припущеннях і що усі сумніви щодо доведеності вини особи будуть тлумачитися на її користь;
- право на захист і відмову свідчити або давати пояснення відносно себе, членів сім'ї або близьких родичів;
(ст. 61, 62, 63)

право на свободу та особисту недоторканність (у т.ч. **абсолютна заборона катування**) (ст.28, 29)

Про соціальний і правовий захист осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членів їхніх сімей:
Закон України від 26.01.2022

Деякі питання виконання Закону України “Про соціальний і правовий захист осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членів їхніх сімей:
Постанова КМУ від 15 листопада 2022 р

Державна допомога

для осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України

Одноразова державна грошова допомога

Щорічна державна грошова допомога

після її звільнення

у разі загибелі (смерті) особи

у розмірі 100 тис. гривень

у розмірі 100 тис. гривень

надається членам сім'ї...

у розмірі 100 тис. гривень

Станом на кінець 2022 року компетентними органами зафіксовано понад 18,4 тис. громадян,

18,4 тис. громадян

які зникли безвісти за особливих обставин, серед яких **921** цивільна особа, затримання яких підтверджено МКЧХ (цивільні заручники) під час окупації Донецької, Запорізької, Київської, Луганської, Сумської, Харківської та Херсонської областей.

Здебільшого цивільні заручники, які знаходяться на території РФ чи на ТОТ України, утримуються *incommunicado*, позбавлені можливості проінформувати близьких про місце свого перебування, а також належної правової допомоги

Органи, які забезпечують захист прав людини

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини

Способи звернення до уповноваженого ВР з прав людини

СПОСОБИ ЗВЕРНЕННЯ ДО УПОВНОВАЖЕНОГО:

1. ЕЛЕКТРОННА ПОШТА

На електронну пошту: hotline@ombudsman.gov.ua.

2. СКРИНЬКА АБО ПОШТА

- Через скриньку за адресою: вул. Інститутська, 21/8, м. Київ.
- Через регіональні громадські приймальні Уповноваженого
- Поштою на адресу Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: вул. Інститутська, 21/8, м. Київ, 01008.

3. ОСОБИСТИЙ ПРИЙОМ ГРОМАДЯН У ГРОМАДСЬКІЙ ПРИЙМАЛЬНІ УПОВНОВАЖЕНОГО

У Секретаріаті Уповноваженого на постійній основі працює громадська приймальня Уповноваженого.

Адреса: вул. Інститутська, 21/8 (1-й поверх), м. Київ.

Графік роботи за розпорядженням Керівника Секретаріату:

понеділок – п'ятниця: 9:00-17:00;

субота, неділя: вихідні дні.

СПОСОБИ ЗВЕРНЕННЯ ДО УПОВНОВАЖЕНОГО:

4. ГАРЯЧА ЛІНІЯ

Гаряча лінія Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини:

+380-800-501-720

або Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини:

+38-044-299-74-08.

Дзвінки з-за кордону доступні.

ВАЖЛИВО!

У разі потреби ви можете звернутися особисто до Уповноваженого або представників Уповноваженого.

Особистий прийом громадян проводиться за попереднім записом. Попередній запис заявників здійснюється на підставі письмового звернення, поданого за 14 днів до дня проведення прийому у разі, якщо порушене у зверненні питання залишилось не вирішеним по суті після його розгляду відповідним структурним підрозділом Секретаріату Уповноваженого.

Президент України

уповноважений Президента
України з питань безбар'єрності
(2021 р.)

уповноважений Президента України з
питань забезпечення прав захисників
України

уповноважений Президента України з
прав дитини та дитячої реабілітації

Надзвичайний стан

